

Respect voor Culemborgse Limburger

■ Jacob Berkhout bij 25-jarig huwelijk van Dirk en Johanna

CULEMBORG Jacob Berkhout werd begin 20e eeuw geboren als zoon van een 'klerk der posterijen en Telegraphie' op de Binnenpoort in Culemborg. Hij heeft er maar kort gewoond, maar toch mogen wij Jacob niet vergeten. De bekende Israëliëse organisatie Yad Vashem gaf hem zelfs de hoogste onderscheiding.

Richard van de Velde

De ouders van Jacob waren de Amsterdamse klerk der posterijen en later directeur postkantoor Dirk Berkhout (1872-1930) en Johanna Wilhelmina Huijbens (*1879-1958). Ze trouwden op 18 november 1903 in Den Haag en kregen samen zeven kinderen, waarvan Jacob de oudste was. Zijn middelste zus Rie leeft nog en is 102 jaar oud.

Op 4 januari 1904 verhuisden Dirk en Johanna vanuit Den Haag naar Culemborg, waar Dirk een betrekking kreeg als 'klerk der posterijen en Telegraphie', waarvan het pand op de Markt stond. Op 28 augustus van dat jaar werd Jacob geboren. Op de Binnenpoort 186a. Het gezinnetje woonde er tot 1 september 1907, want Dirk maakte promotie en kreeg een baan in Den Haag aangeboden. Het gezin zal vast vaker zijn verhuisd, maar begin november 1929 verhuisde het hele gezin, behalve Jacob, vanuit Amsterdam naar Asten, waar Dirk directeur van het postkantoor werd. Jacob verbleef in Eindhoven, maar kwam op die datum ook bij de rest van het gezin in Asten wonen. Twee maanden later overleed Dirk plotseling en verhuisde het hele gezin eind februari 1930 weer terug naar Amsterdam-Diemen. Jacob had er echter geen rust en keerde enkele maanden later weer terug naar Asten. Jacob trouwde in oktober 1934 in Breda met Johanna Petronella van den Muijsenberg (1908-2001). Het echtpaar woonde op de Kloosterstraat 203a in Heythuysen, tussen Weert en Roermond. Ze kregen samen drie kinderen: Theo (1937), Thea (1939) en Ad (1941).

Keetje

Jacob was actief binnen het plaatselijke verzet en hielp bij het leveren van wapens en de overdracht daarvan.

Jacob en Johanna Berkhout boden in hun huis in Heythuysen ook onderdak aan het joodse meisje 'Keetje' Prijs (1927-2010). Na een tijdje kwam ook Elisabeth (1906-1978), de moeder van Keetje, met haar jongste kind

Simon (*1942) bij hun wonen. Philip (*1929), de broer van Keetje dook onder bij Johanna's moeder en Klara, het zusje van Keetje, verbleef op de boerderij van familie Brouwer in Neer, een nabijgelegen dorp. Keetje, die als inwonende gast uit Amsterdam te boek stond, kon zich vrij bewegen, maar Elisabeth en Simon moesten vrijwel altijd binnen blijven. Elisabeth en haar twee kinderen verbleven meer dan een jaar bij de familie Berkhout en werden gedurende de gehele periode behandeld als leden van de familie. Ze hoefden bijvoorbeeld niet te betalen voor hun verblijf. Alles ging voorspoedig, totdat de Duitsers tegen een verrader zeiden, dat een vriendin van hem uit de gevangenis zou worden vrijgelaten als hij de namen gaf van vijf ondergedoken joden in zijn woonplaats. Kort daarop, op 10 juni 1944, kreeg het huis van de familie Berkhouts onaangekondigd bezoek van vier rechercheurs van het Bureau Joodse Zaken uit Amsterdam. Na een eerste huiszoeking vonden ze al snel de baby Simon. Johanna vertelde hen dat hij haar zoon was, maar ze zagen dat hij besneden was en geloofden haar niet. Na een verdere huisdoorzoeking, vonden ze uiteindelijk Keetje en haar moeder achter een wand op zolder. Elisabeth vertelde in een naoorlogs politierapport over hun ontdekking: „Ik hoorde vanuit onze schoolplaats voetstappen naar boven komen. Daarna hoorde ik, dat er op verschillende plaatsen tegen de muur werd aangetraapt, waarin zich de ingang van onze schoolplaats bevond. Plotseling bezweek het deurtje en zag ik een persoon met een pistool die riep: 'Kom eruit, anders zal je wat anders zien.' Naar Klara, die in het nabijgelegen dorpje Neer woonde, zijn de Duitsers niet op zoek gegaan.

Bergen-Belsen

Jacob, Elisabeth, Keetje en Simon, werden overgebracht naar de Marechausseekazerne in Heythuysen. Hier bleek dat er nog een ander joods echtpaar in Heythuysen was verraden. Alle gevangenen werden later die dag lopend afgevoerd naar station Baexem. Na een lange en gevaarlijke treinreis arriveerden ze uiteindelijk in Amsterdam, waar ze naar de gevangenis aan de Euterpestraat of Havenstraat werden overgebracht, vervolgens naar het SS-hoofdkwartier voor ondervraging en weer terug naar de gevangenis. De vijf joodse onderduikers kwamen uiteindelijk op 20 juni 1944 in het doorgangskamp Westerbork terecht. Elisabeth en haar twee kinderen gingen zes weken later op transport naar Bergen-Belsen, van waaruit ze op 9 april 1945 naar Theresienstadt werden getransporteerd. Hier werden ze op 23 april 1945 door de geallieerden bevrijd.

■ Jacob Berkhout

Malchow

Jacob, met gevangenisnummer 10574, werd op 6 juli 1944 overgebracht naar blok 19 van Kamp Vught. Vanwege zijn kennis van elektrotechniek was hij daar enige tijd werkzaam bij het zgn. Philips-commando.

Op 6 september 1944 werd hij gedeporteerd naar Sachsenhausen/Oranienburg. Als nummer 110.329 verbleef Jacob er tot 1 oktober 1944. Vervolgens werd Jacob geplaatst bij de Heinkelfabrieken en later vanuit het werkkamp Rathenau bij de Arado-fabrieken. Hij is daar half oktober 1944 nog gesignaleerd, waarna hij naar het gevreesde kamp Neuengamme werd getransporteerd. Op 2 mei 1945 is Jacob bij de bevrijding van Malchow nog gezien. Hij is toen door de Russen in een ziekenhuis opgenomen en daar is zijn overlijden vastgesteld 'niet eerder dan 3 mei 1945 en uiterlijk 31 mei 1945'.

Blijvende herinneringen

Na de oorlog bleven Keetje en haar moeder in nauw contact met Johanna Berkhout. Elisabeth kende na de oorlog een aantal zeer moeilijke jaren, maar ze vertelde dat ze nooit spijt had gehad van de beslissingen die ze tijdens de oorlog had genomen.

Jacobs naam staat gegraveerd op het Provinciaal Verzetsmonument op de Cauberg in het Limburgse Valkenburg. Dit monument is een symbool van dankbaarheid van de Limburgse bevolking voor het offer dat de in het verzet omgekomen Limburgers hebben gebracht. Het kruis is een teken van lijden, strijd en overwinning. De lauwertak is een eerbetoon aan de slachtoffers. Op de zijmuren en de achterwand zijn in zwarte letters de namen van 324 omgekomen verzetsmensen uit Limburg aangebracht.

Op één van de gedenkplaten van het Vredesmonument aan de Stationsstraat in zijn woonplaats Heythuysen, staat zijn naam ook vermeld. Het is opgericht ter nagedachtenis aan alle medeburgers die tijdens de bezettingsjaren door oorlogshandelingen zijn omgekomen. Het fraaie gedenkteken benadrukt tevens dat vrijheid en vrede niet vanzelfsprekend zijn.

Jacob en Johanna Berkhout kregen in 1990 van het bekende World Holocaust Remembrance Center, Yad Vashem, een hoge onderscheiding: de 'Righteous Among the Nations', oftewel de Rechtvaardige onder de Volkeren. Dit als erkenning voor wat beiden hebben gedaan voor joodse onderduikers in de Tweede Wereldoorlog.

Mocht u nog over aanvullende informatie beschikken, dan kunt u contact opnemen met Richard van de Velde, telnr. 0345-502583 of via zijn vernieuwde website www.oorlogsslachtofferswestbetuwe.nl

■ Elisabeth Prijs (Bron: My Heritage)

■ Culemborg Binnenpoort